

DIPLOMADOLGOZAT

Bánszky Botond

2024

A diplomamunkám célja a salföldi homokbánya részletes vizsgálata, beleértve ebbe a még működő és a már felhagyott részeit is, adottságainak feltérképezése, majd ezeket figyelembe véve egy tájrehabilitációs terv készítése, a benne rejlő potenciál kihasználására. A témaválasztásom indoklása többértű. Egyrészt tájépítésként, illetve leendő tervezőként nagyon izgalmas és aktuális témának tartom, hogy hogyan lehet egy rombolt területet, tájsebet visszaintegrálni a környezetébe, megfelelő utóhasznosítást adni neki. Másrészt személyes kötődésem van a Balaton-felvidékhez a rengeteg időnek köszönhetően, amit ott tölthettem gyermekként. Ezeken túl pedig nagyon érdeklődöm a bányászat, mint tevékenység, technológia és tájtörténeti tényező iránt.

A téma nagyon aktuális, hiszen manapság nemzetközi szinten is egyre fontosabb a fenttarthatóság, a környezetvédelem, a természetvédelem, és a tájvédelem is egyre jelentősebb, mint önálló szakterület. Ezt támasztja alá, hogy nemrégiben, 2022-ben fogadtak el egy európai irányelvet a bányaterületek ökológiai helyreállításáról és 2024 nyarán pedig elfogadta az unió a természet helyreállításáról szóló rendeletet.

A Balaton-felvidéken már az őskorban is bányásztak, ezt támasztják alá a Lovason dolomit fejtés közben felszínre került csontleletek, melyekkel barlangfestéshez használt alapanyagot termeltek ki innen. Ez is bizonyítja, hogy a régióban a bányászat nagy múltra tekint vissza. Az elmúlt néhány évszázadban és évtizedben is sok bánya üzemelt vagy még üzemel a mai napig. Ezek főként bauxitbányák (pl. Halimba, Nyirád), kőbányák voltak, amik a vulkanikus tevékenység következtében kialakult bazaltvagyonra épültek (pl. Badacsonytördemic, Monoszló), illetve a Balaton parti épületekből, strandokból ismert vöröshomokkőre (Balatonrendes). De ezek mellett találunk sóder, murva és homokbányákat is, amik az építkezéseket szolgálták ki (pl. Salföld).

Ahogy azonban a régió kezdett közkedvelt üdülőtérssé válni, egyre nagyobb ellenérzést váltott ki a bányák jelenléte, valamint sok ki is merült, így elkezdték bezárni azokat. Mára csak néhány kisebb kőbánya és a Salföldi homokbánya működik, mely méreteivel jócskán kitűnik a többi közül és mai napig sok tájhasználati, ökológiai, illetve vizuális konfliktus okozója. Ezért fontos foglalkozni vele, hogy a kitermelés befejeztével ne csak nagy tavakból és félig elbontott dombokból álló terület maradjon vissza, hanem a Balaton-felvidék egy meghatározó és vonzó tájrészletévé tudjon válni.

A diplomadolgozatomban a salföldi homokbányát vizsgáltam részletesen és ennek eredményeként készítettem egy koncepciótervet a terület jövőbeni hasznosítására.

A vizsgálatokat a homokbányászat általános áttekintésével kezdtem, ezt követően lehatároltam a pontos tervezési területet és felmértem tágabb környezetét, annak háttérét. A térségi áttekintés

után már csak a tervezési területre koncentráltam és feltártam a bánya múltját és a táj változásait. A múlt kutatása után következhetett a jelen állapot vizsgálata, először is a terület természeti adottságai. Többszöri helyszínbemjárás és szakirodalom segítségével feltérképeztem egyebek mellett a növényállományt, melynek eredményeképpen egy élőhelytérképet is készítettem. A természeti adottságokon túl vizsgáltam a művi elemeket és infrastrukturális adottságokat is, mely után rögzítettem a védett és védendő értékeket térképes formában is.

Az adottságok feltárása után a jelenlegi bányászati tevékenységet vizsgáltam és azt, hogy a bánya jelenléte hogyan befolyásolta a falvak fejlődését. Ez után a környezeti elemek állapotára is kitértem, hogy megtudjam milyen utóhasznosítási formát tesznek lehetővé. Ezt követően elemeztem az utóhasznosítást meghatározó dokumentumokat, rendezési és fejlesztési terveket, hogy megtudjam milyen fejlesztési irányokat képzelnek el a térségben. Helyszínbemjárások alkalmával felmértem a tájhasználati konfliktusokat, melyeket utána táblázatos formában értékeltem is, majd pedig az összes vizsgálat eredményeképpen egy SWOT analízist is készítettem.

A koncepció megalapozásaként összegyűjtöttem hasonló hazai és külföldi jó példákat, és levontam következtetéseket belőlük, hogy milyen funkciók működnek jól az utóhasznosítás során. A tervezés során igyekeztem minél szélesebb rétegeket, fiatalokat-időseket, helyieket-turistákat megszólítani a funkciókkal, ugyanakkor figyeltem arra, hogy a koncepció illeszkedjen a térség elképzeléseibe. Az utóhasznosítási javaslatok mellett a tájrehabilitációra is külön figyelmet fordítottam, úgy, mint tereprendezés, és biológiai rehabilitáció, valamint a fenntartási munkálatok. Javaslataim megvalósulásával a helyiek és az ide látogatók számára is egy értékes, lehetőségekben gazdag terület jönne létre. A dolgozat készítése során fontos szempont volt, hogy munkámat a későbbiekben is hasznosítani lehessen. Az eredmények beépíthetőek a települések fejlesztési koncepcióiba vagy akár térségi turisztikai fejlesztési koncepcióba. A koncepciót felhasználva települések pályázhatnak különböző fejlesztési forrásokra is.